

DEMÉNY PÉTER

REGÉNY KRIKETSAPKA NÉLKÜL

■ Emma Thompson, Anthony Hopkins. Egyetemista éveim nagy élménye volt a *Napok romjai* című film, melyben ők ketten játszottak. Hopkins a zárt, formális, kimért főkomornyikot, Thompson az extravertált, lázadó komornát. Korábban már láttam *A bárányok hallgatnakot*, Hopkins hideglelős, zseniális alakítását, és licistaként láttam a *Nézz vissza haraggalt*, Thompsonnal és Kenneth Branagh-hal a főszerepben, bár akkor még nem tudtam, kit látok.

Ishigurót viszont még soha nem olvastam, csak hallottam róla, aztán a Nobel-díjáról természetesen még inkább. Murakamitól taszít valami, talán az, amit amolyan „díszjapán-ságnak” érzek, most azonban, amikor egy marosvásárhelyi könyvesboltban felfedeztem a *Napok romjai* román fordítását, azon nyomban megvásároltam.

A könyv kétértelmű hatást tett rám. Talán azért is, mert sokat vártam, talán azért is, mert tudat alatt is megkapó alakításokhoz mértem, nem tudom – tény, hogy korrekt regénynél nem éreztem többnek. Ami persze nem kevés, de nem is elég valamiképpen.

Előfordulhat, hogy megbánom ezt az írást is, mint egy valamikori Dürrenmatt-recenziómat, melyet az ÉS-ben közöltem. Nem szeretnék nagyképű lenni, de ebben a regényben legalábbis nem láttam azt a nagyságot, mely annyira kivételessé teszi a Nagy-Britanniában élő Ishigurót.

A könyv egy utazás hat stációja. Stevens főkomornyik szabadságot kap új urától, az amerikai Farraday-

tól, s ezt arra használja, hogy kimozduljon Darlington Hallból, ahol gyakorlatilag az életét töltötte, és meglátogatta az egykori Miss Kentont, aki már a kastélyból férjhez ment, miután hiába várt arra, hogy Stevens szerelmet valljon neki. A férfi ugyanis robotember: a kötelességeinek és a feladatainak él csupán, és még csak azt sem lehet mondani, hogy sznob, hiszen bár kulturált, valahogy nem érkezik el arra a területre, ahol az ilyesmik szerepet játszanak. Érzelmeit magába szorítja, olykor egyenesen az az ember érzése, hogy nincsenek is neki, apjával hűvös a viszonya, de hát hűvös az ő viszonya mindenkivel, s az egyetlen helyzet, ahol látjuk, hogy ő is ember, az, ahogyan Lord Darlingtont mindenki fölött valónak képzelel el és tartja, míg új gazdáját egyszerűen a gazdájának.

Még az antiszemita döntések sem hozzák ki a sodrából, azokat is teljesen természetesnek érzi, ami cseppet sem meglepő, ha az ember például a *Nat Turner vallomásaira* gondol, William Styron remekművére, ahol a néger rabszolgák maguk védik meg Nat lázadó négereitől fehér gazdáik ültetvényeit, birtokait és házait. Aki szolga, az teljes mértékben és mindentől az úrtól függ. Amikor egy amerikai fiatalember megkérdezi Stevenstől, mi a véleménye arról, amit egy szintén amerikai politikus mondott a titkos tanácskozások egyikén, hogy ti. a résztvevők mind amattörök, Stevens azt válaszolja, nem azért volt itt, hogy felülbírálja a gazdáját, hanem azért, hogy kiszolgálja.

Ha pedig a gazdáival beszél, minden szava a „természetesen, uram”, „tökéletesen érthető, uram”, „valóban, uram” és társaik.

Ettől a sok problémátlan igenléstől Ishiguro regénye a *Sorstalanságra* is emlékeztet, mint amely könyv ugyancsak az agymosásról beszél, a szó nélküli szófogadásról, arról, amikor az ember el sem gondolkodik azon, hogy mire mondta az igent. Stevens az az ember, akinek soha életében nem kellene fordulatokkal szembesülnie, mert úgysem tud mondani semmi mást, mint amit az apja, a nagyapja, a dédapja és az ükapja mondtak előtte milliószer.

Az utazás közben felelevenedik az egykori Darlington Hall, az a világ, amelyet a főkomornyik aranykorként élt meg, bár számára az aranykor az, amikor még a komornyikok igazi komornyikok voltak, a komornák meg igazi komornák, noha a nőkben mindig is volt valami gyanús, hamar szerelembe estek, és férjhez mentek, aztán szegény főkomornyiknak kellett

pótolni őket áldozatos munkával, neki kellett érzékenyen válogatnia a jelek között.

Stevens hangja hiteles: tömör, pontos, világos mondatokban gördül, azzal a folyamatos és fárasztó árnyalással, amely ismét a *Sorstalanságot* juttatja eszünkbe; az olvasó nem érti, hogy ha egyszer az ember jól látja, mi történik, miért fosztja meg saját magát ettől a látástól. De mint annyiszor, itt is régi rögzültségek döntenek egyéni sorsokról, és Miss Kenton szabadabb ugyan tőlük, mint Stevens, azt azonban mégsem vállalja, hogy ő mondja meg a férfinak, hogy mit érez.

Látunk tehát egy mesebeli Angliát, mely nem is annyira mesebeli: a fűt és a lelket egyaránt ötszáz éve nyírják. Csak éppen az volt az érzésem, hogy ha egy más főkomornyik mesélné az egészet, ugyanilyen lenne. *A readingi fegyház balladájában* a fegyencnek, aki megölte a feleségét, krikettsapka van a fején. Ezt a krikettsapkát nagyon hiányoltam Ishiguro regényéből.

